ZENDEGI-SALAM
زندگی سلام
ضمیمه روزنامه خراسان رضوی
دوشنبه • ۲۴ اردیبهشت ۱۴۰۳
۴ ذی القعده ۱۴۴۵ • ۱۳ می ۲۰۲۴
شماره ۲۱۴۹۰
۲۷۰۹

ضیافت لاله‌های جهان

فصل بهار تا اواسط تیر ماه بهترین زمان سفر به رویشگاه‌های یکی از کمیاب‌ترین و افسانه‌ای‌ترین گل‌هاست
از خاستگاه این «لاله» خاص گفتیم که در زمره میراث طبیعی ایران قرار دارد

مجید حسین زاده | روزنامه‌نگار

پرونده

طبیعت کشورمان در فصل بهار، دیدنی‌های منحصر به فردی دارد که یکی از آن‌ها، دشت‌های «لاله واژگون» است. یکی از دوازده هزار گونه گیاهی شناخته‌شده در ایران لاله واژگون است؛ گل زنگوله‌ای درشت که بیشتر به رنگ نارنجی مایل به قرمز و رنگ‌های متنوع دیگر دیده می‌شود و در زمره میراث طبیعی ایران قرار دارد. لاله واژگون پیوندی عمیق با داستان اسطوره‌ای ایران و مرگ سیاوش دارد و به باور بسیاری برای این مرگ غم‌انگیز گریان است. فصل رویش لاله‌های واژگون، بهار است. از اردیبهشت ماه تا اواسط تیر ماه برای دیدن لاله‌های واژگون در ایران می‌توانید برنامه‌ریزی کنید. لاله واژگون در کل، عمر کمی دارد و زمان برای تماشایش کوتاه است. خاستگاه اصلی این گل زیبا غرب ایران (کوه‌های زاگرس) است و تا به حال ۱۵ گونه از آن شناسایی شده است. این گل را با نام‌های دیگری مانند اشک مریم و لاله اشک هم می‌شناسند. به همین بهانه و در پرونده امروز زندگی سلام از افسانه‌ها درباره این گل، ردپای آن در تاریخ ایران و معروف‌ترین دشت‌های «لاله واژگون» در کشورمان خواهیم گفت که هر کدام‌شان زیبایی خاص خودشان را دارند.

شاهد گردن زدن سیاوش به دست برادر افراسیاب!

بر اساس داستانی که نقل می‌شود، لاله واژگون شاهد گردن زدن سیاوش به دست گرسیوز، برادر کوچک افراسیاب، بوده است. پس از این اتفاق، غم‌واندوه بر این گل سایه افکند، رویش سرخ شد، با همه غصه‌هایش سر به زیر انداخت و بر بی‌گناهی سیاوش گریست. اشک‌های لاله واژگون در واقع شیره بی‌رنگی است که درون آن قرار گرفته و گاهی از آن سرازیر می‌شود. روایت این داستان موجب شده تا در برخی مناطق ایران زمین به‌خصوص در پاوه و اورامانات با عنوان گل اشک سیاوش هم از این گل یاد کنند. برخی سر به زیری این گل را ناشی از غم‌واندوهش و تعدادی هم شرم او می‌دانند. کردهای ایران معتقدند هر کس این گل را بچیند، درهای رحمت و برکت الهی بر او بسته خواهد شد و به همین سبب به آن گل نان‌بُر هم می‌گویند. جالب است که ردپای این گل دیدنی و کمیاب در تاریخ ایران هم وجود دارد؛ نقش‌ونگار لاله واژگون در سرستون‌های دوره ساسانی و در طاق بستان، در کنار نقش پادشاه ساسانی به‌چشم می‌خورد. در خور ذکر است که لاله واژگون معمولا ارتفاع ۵۰ تا ۸۰ سانتی‌متری دارد و در دامنه‌های صخره‌ای و سنگلاخی می‌روید. همچنین این گل زیبا دارای ماده‌ای به نام آلکالوئیدهای ایمپریسین و فرتیسین است که باعث تسکین درد می‌شود.

چرا نباید به هیچ‌وجه آن‌ها را بچینیم؟

لاله واژگون گیاهی چندساله با گل‌های بسیار زیبا از خانواده سوسن است و برخلاف سایر گونه‌های لاله و سایر گل‌ها از ساقه به سوی زمین برگشته است و بدین سبب نامش را واژگون نامیده‌اند. عمر کوتاه و کمیاب بودن این گیاه دلیل محکمی است برای آن که قدر این جواهر طبیعت ایران را بیشتر بدانیم و در حفاظت از آن تلاش بیشتری کنیم. متاسفانه یکی از رفتارهای رایج اما اشتباه در بازدید از دشت‌های لاله، چیدن این گل‌هاست. با کندن لاله واژگون، پیاز و ساقه اصلی گیاه هم کنده می‌شود و در نهایت گیاه اصلی به طور کامل از بین می‌رود. چیدن این گل برای نگهداری در منزل به هیچ عنوان توصیه نمی‌شود، چون عمر گل لاله واژگون کوتاه است و خیلی زود از بین می‌رود. خوب است این را هم بدانیم که برای آن که بذر لاله‌های واژگون به گل دهی برسد، به شش سال زمان نیاز است. کندن آن‌ها سبب می‌شود که گاهی رویش دوباره آن‌ها برای همیشه به پایان برسد و هیچ‌گاه به مرحله گل دهی نرسند.

زیست‌بوم ایران

کجا؟ شاهو در کرمانشاه

یکی از دلایل ثبت جهانی گستره کوهستانی اورامانات یا آن‌گونه که کُردها می‌گویند: «هورامان»، دشت لاله‌های واژگون آن در چکاد (قله) «شاهو» است. شاهو گنجی مالامال از گل‌های رنگارنگ و خوشبو و گستره‌ای دل‌انگیز از زیباترین آفریده‌های زیست‌بوم ایرانِ ماست. این کوه، در شمال شهر کُردنشین پاوه سر به آسمان افراشته است و بخشی از رشته کوه زاگرس است. رودسیروان در نزدیکی شاهو راه می‌سپارد؛ همان رودی که اورامانات را دوبخشی می‌سازد و با گذر از راهی پرپیچ‌وخم، زمین را سیراب و بالنده می‌کند. آن‌چه سبب آبادی و سرسبزی پاوه می‌شود و از آن‌جا پهنه ای دلخواه برای گردشگران و زیست‌بوم دوستان می‌سازد، یکی همین رود جاری سیروان است. پوشش گیاهی شاهو هم فراوان است و ده‌ها گونه گل و گیاه در آن جا یافتنی است؛ مانند: گیاه خوشبوی چنور، بومادران که کُردها به آن بوژانه می‌گویند، وَرکمَر، بَرزه نگ، آویشن کوهی، پیاز، تره، کنگر، پیچک، قارچ، هاله کوک، گیاهی مانند ریواس به نام گنور و از همه مهم‌تر لاله‌های واژگون که در زبان کُردی «هلاله برم» گفته می‌شود. برخی از این گیاهان، ویژگی‌های دارویی و درمانی دارند. دشت لاله‌های واژگون شاهو، در کنار رود خروشان سیروان، از تماشایی‌های آن‌جاست. پاره‌ای از دلپذیری زیست‌بوم ایران را بی‌گمان در آن‌جا باید دید. لاله‌های واژگون شاهو در روزهای پایانی فروردین‌ماه نمایان می‌شوند و فرشی از رنگ‌های سرخ و نارنجی و زرد پهن می‌کنند. با پایان خردادماه هم تا بهاری دیگر روی پنهان می‌کنند!

بزرگ‌ترین دشت لاله‌های واژگون جهان

کجا؟ کوهرنگ در چهارمحال و بختیاری

بزرگ‌ترین شهر استان چهارمحال و بختیاری، کوهرنگ است. این شهر آب‌وهوایی سرد دارد و به علت وجود زرد کوه و سرچشمه رودهایی مانند زاینده‌رود، کارون و دز در آن، با رسیدن بهار منظره‌ای تماشایی پیدا می‌کند. دشت لاله‌های واژگون کوهرنگ از معروف‌ترین مناظر بهاری این شهر است که هر ساله بازدیدکنندگان زیادی را به این منطقه می‌کشاند. با شروع ماه اردیبهشت، نایاب‌ترین لاله‌های واژگون در کوهرنگ (۱۲ کیلومتری شهر چلگرد) رشد می‌کنند و دشتی سراسر زیبایی را به‌وجود می‌آورند. این دشت با وسعت ۳۶۰۰ هکتار، بزرگ‌ترین دشت لاله‌های واژگون جهان محسوب می‌شود و بخش‌هایی از آن، مورد حمایت سازمان محیط‌زیست ایران است. جالب است بدانید که مردم محلی کوهرنگ به لاله‌های واژگون «گل بگریو» می‌گویند؛ زیرا آن‌ها هم اعتقاد دارند این گل زیبا پیوندی عمیق با داستان مرگ سیاوش در شاهنامه دارد و برای او گریان است. بهترین زمان بازدید از دشت لاله‌های واژگون کوهرنگ بستگی به آب‌وهوای منطقه دارد اما به‌طور کلی این گل‌های زیبا تقریبا از اواسط فروردین تا اواخر اردیبهشت ماه در دشت کوهرنگ دیده می‌شوند. روستای بنواستکی را می‌توان منبع این لاله‌های زیبا و تماشایی دانست. این دشت زیبا یکی از ۲۰ اثر طبیعی ایران است. سوغات دشت لاله‌های واژگونه کوهرنگ شامل گیاهان دارویی و سبزیجات کوهی هستند که می‌توانید از کوه‌ها و مناطق مختلف اطراف دشت بچینید. کرفس کوهی، تره کوهی، موسیر، گیاه چویل و گیاه بن سرخ از جمله این گیاهان هستند. همچنین می‌توانید سوغات دیگری مانند لبنیات سنتی، عسل کوهرنگ، چوغا (بالاپوش مردان ایل بختیاری)، قالی بختیاری، وریس (یکی از دست بافته‌های نواری زنان ایل بختیاری)، خورجین و سیاه چادر را از روستاهای اطراف یا شهر کوهرنگ تهیه کنید.

دشتی پوشیده‌شده از انواع گل‌های لاله

کجا؟ الیگودرز در لرستان

دشت لاله‌های واژگون الیگودرز یا دشت دالانی الیگودرز از مقاصد دیدنی و پرطرفدار روستای دالانی لرستان در فصل بهار است. دشتی پر گل که در منطقه‌ای کوهستانی قرار گرفته و به دلیل چشم‌انداز بی‌نظیرش هنگام شکوفایی گل‌ها آن را مانند بهشت زیبا می‌دانند؛ این زیبایی منحصر به فرد موجب شده تا هر ساله جشنواره لاله‌های واژگون الیگودرز در این دشت برگزار شود. یکی از مزایای این دشت این است که دسترسی به آن با خودروی شخصی آسان است چرا که تا رسیدن به دشت مسیری جذاب و هموار را پشت سر خواهید گذاشت. دشت لاله‌های واژگون الیگودرز را به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین رویشگاه‌ها و زیست‌بوم‌های لاله واژگون در جهان می‌شناسند و دامنه‌های زاگرس در فصل بهار لباسی از لاله‌های واژگون به تن می‌کنند که مناظر چشم‌نوازش دیدنی است. این دشت زیبا مربوط به دوران چهارم زمین‌شناسی است و با شماره ۶۸۰ در فهرست آثار ملی ایران به‌ثبت رسیده است. قرارگیری دشت لاله‌های واژگون الیگودرز در ارتفاعات اشترانکوه و احاطه شدن آن با دیگر کوه‌های اطراف، زیبایی آن را دو چندان کرده است. در این دشت وسیع علاوه بر گل لاله واژگون انواع گل‌های لاله دیگر هم دیده می‌شود و چشم‌انداز بسیار زیبایی برای عکاسی به حساب می‌آید. همچنین این دشت، یکی از مخازن ژنتیکی کشور با ۲۹۰۰ هکتار وسعت قرار دارد.

همزیستی لاله‌ها با چشمه‌ها و عسل

کجا؟ خوانسار اصفهان

خوانسار شهری در شمال غربی استان اصفهان و در فاصله ۱۷۵ کیلومتری آن است. دیدن دشت گل لاله واژگون خوانسار منظره کمیابی است که در فصل بهار شما را با جلوه‌گری سرخ رنگ طبیعت در کوهپایه رو در رو می‌کند. خوانسار شهر چشمه‌های جوشان، دشت لاله‌های واژگون و عسل بکر و غلیظ، یک مقصد گردشگری جذاب در سفر به اصفهان و در میان کوهستان و کویر است. خوان به معنای چشمه است و به همین دلیل خوانسار به شهر چشمه‌های فراوان معروف است. این شهر در دامنه رشته کوه سیل، منطقه‌ای خوش‌آب‌وهوا و کوهستانی است و با وجود چشمه‌های بسیار جای خوبی برای رویش گیاهان و باروری درختان است. به همین دلیل باغ‌های میوه پربار و دشت‌های گل خوانسار معروف است. همچنین وجود دشت گل در این منطقه زنبورهای عسل را به سمت خودش کشیده و عسل مرغوبی در خوانسار به عمل می‌آید که به خوشمزگی و غلظت شهره است. دشت لاله‌های سرخ رنگ واژگون خوانسار هر سال در فصل بهار از اواخر فروردین یا اوایل خرداد به گل می‌نشیند و منظره‌ای بی‌نظیر و تماشایی می‌سازد. هر سال در فصل شکفتن لاله‌ها، جشنواره لاله واژگون در این منطقه برگزار می‌شود و محلی‌ها با مراسم سورنازنی و چوب‌بازی، و برپایی بازارچه صنایع دستی این جشنواره را برگزار می‌کنند و پذیرای گردشگران هستند.

منابع این پرونده: کجارو، الی گشت، فارس، خبرگزاری صداوسیما و...

پرونده

شفقِ کم‌سروصدا در ایران

درباره شفق قطبی در ایران و جهان که جمعه شب گذشته رخ داد و تصاویرش همه را شگفت‌زده کرد

اکرم انتصاری | روزنامه‌نگار

جمعه ۲۱ اردیبهشت قوی‌ترین توفان خورشیدی در ۲۰ سال گذشته خودش را نشان داد و شفق‌های شمالی صحنه‌های باشکوهی را در سراسر دنیا از خود به نمایش گذاشتند. این موضوع را می‌توان در عکس‌های مختلفی که از گوشه گوشه جهان و آسمان‌های رنگی‌شده در فضای مجازی منتشر می‌شد، فهمید. یکی از غیرمنتظره‌ترین این عکس‌ها، تصویری از شفق قطبی در ایران بود که توسط آزاد کریمی عکاس و منجم آماتور در مدار ۳۵ درجه و در سه قلعه فردوس استان خراسان جنوبی در ساعت یک بامداد به ثبت رسیده بود. این اولین بار بود که شفق قطبی هر چند نه به آن شدت که در بعضی مدارهای زمین رخ داده بود، خودش را نشان داد و خیلی‌ها از دیدن این تصویر شگفت‌زده شدند. البته بعضی هم حسرت خوردند که چرا کسی عموم مردم را از این اتفاق نادر خبردار نکرد؟ به هر حال دیدن شفق قطبی آرزوی خیلی‌هاست و در حالت عادی برای دیدن آن باید هزینه سنگین سفر به کشورهای مختلف را پرداخت که این از عهده هر فردی برنمی‌آید. می‌خواهید بدانید شفق قطبی چیست و چطور می‌شود آن را دید؟

سر و کله شفق قطبی چطور پیدا می‌شود؟

شفق قطبی، پدیده‌ای جوی است که بر اثر برخورد ذرات پرانرژی خورشید با جو فوقانی زمین به‌وجود می‌آید؛ در حالت معمول ذرات پرانرژی خورشید با سرعت نزدیک به ۲۷ میلیون کیلومتر بر ساعت با جو فوقانی زمین برخورد می‌کنند اما میدان مغناطیسی زمین از ما در برابر این حمله محافظت می‌کند. میدان مغناطیسی زمین ذرات را به سمت قطب‌ها هدایت می‌کند و طی فرایندی شفق‌های قطبی به‌وجود می‌آیند. بسته به جنس ذرات شفق‌ها ممکن است رنگ‌های مختلفی داشته باشند، همان‌طور که در شفق اخیر آسمان برخی مناطق سبز، بنفش یا صورتی شده بود. این مناظر معمولا در عرض‌های جغرافیایی بالا دیده می‌شود اما توفان شدید خورشیدی باعث شد شفق در برخی مناطق جنوبی هم قابل دیدن باشد. البته برای دیدن شفق باید جایی رفت که آسمان تا حد امکان تاریک است و از آلودگی نوری هم خبری نباشد.

شفق در ایران چطور دیده شد؟

شفق‌های قطبی همان‌طور که از اسم‌شان پیداست در قطب‌ها رخ می‌دهند و بیشتر می‌شود آن‌ها را در منطقه آلاسکا آمریکا، کانادا، نروژ، فنلاند، روسیه، سوئد و ایسلند دید. البته تعامل آب‌وهوای فضا با زمین می‌تواند باعث دور شدن شفق‌های قطبی از قطب‌ها شود و در نقاط غیرمنتظره هم دیده شوند. یکی از دلایلی که باعث نمایش شفق قطبی در خراسان جنوبی و کویر سه قلعه شد، همین توفان خورشیدی است که به تازگی اتفاق افتاده است. موقعیت جغرافیایی و نبود آلودگی نوری در نزدیکی کویر هم به بهتر دیده شدن شفق در سه قلعه و آن تصویر باشکوه کمک کرده است. همان‌طور که شاید در عکس‌ها دیده باشید، شفق در ایران بیشتر به رنگ صورتی-قرمز در آسمان دیده شده است. به‌طور کلی بادهای خورشیدی که در برخورد با اتمسفر انرژی می‌گیرند و تحت تاثیر نیروی مغناطیسی هستند، تکلیف رنگ و الگوهای شفقِ قطبی را مشخص می‌کنند. شفق‌ها به شکل‌های مختلفی مانند پرده‌های بلند موج‌دار، کُره‌های ضربان‌دار یا هاله‌های درخشان در آسمان ظاهر می‌شوند. شفق می‌تواند تا ارتفاع هزار کیلومتر هم رخ بدهد ولی بیشتر آن‌ها بین ۸۰ تا ۱۲۰ کیلومتر هستند. همچنین ارتفاع، روی رنگ شفق‌ها موثر است. در زیر ۱۰۰ کیلومتر رنگ‌های بنفش، آبی و قرمز، بین ۱۰۰ تا ۲۴۰ کیلومتر سبز روشن و در ارتفاع بالای ۲۴۰ کیلومتر رنگ قرمز یاقوتی دیده می‌شود. به‌طور معمول، شفق‌های قرمز توسط مولکول‌های نیتروژن و شفق‌های سبز توسط مولکول‌های اکسیژن تولید می‌شود.

شفق قطبی چه زمانی اوج می‌گیرد؟

شفق قطبی را در طول سال از نیمه سپتامبر تا اوایل آوریل (اوایل شهریور تا اوایل اردیبهشت) می‌توان دید. دوره اوج شفق‌ها هر ۱۱ سال یک‌بار اتفاق می‌افتد که به آن توفان یا بمباران شفق قطبی می‌گویند. توفان‌های سال ۱۸۵۹ و ۱۹۵۸ در قطب شمال و ۱۹۸۹ که در آن کل آسمان از اروپا و آمریکای شمالی تا جنوب کوبا به رنگ قرمز روشن درآمد و شفق قطبی در آن دیده شد، نمونه این اتفاق هستند. شاید برایتان سوال باشد که شفق تنها منحصر به کره زمین است یا نه. باید بگوییم شفق‌های قطبی در مشتری، زحل، اورانوس، نپتون، مریخ و زهره هم اتفاق می‌افتد و هر کدام منشأ متفاوتی دارد. برای مثال در مشتری اقمار آن به‌خصوص قمر «آیو» علت وجود این پدیده است. در مشتری و زحل به دلیل قطب‌های مغناطیسی قوی‌تر و کمربند تشعشع بزرگ‌تر اتفاق می‌افتد و در زهره که گاهی شفق تمام سیاره را می‌پوشاند، دلیلی مشابه با زمین دارد، یعنی فوتون‌های خورشیدی.